

TÓTH HAJNAL

Csak egymás szemébe kellett néznünk, és minden működött”

Cătălina Moș és Szabó Réka első indiai útja

Kultúra

Két romániai lány úgy döntött, hogy világgá megy. Így is lett. Cătălina Moș és Szabó Réka (mindketten a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem reklámgrafika szakán végeztek, munkáikról előző számunkban olvashattak) útra keltek, s meg sem álltak Indiáig, pontosabban Nyugat-Bengáliáig. Kóboroltak, alkottak egy ottani falucska művésztelepén, és Kőrösi Csoma Sándor dardzsilingi sírját is felkeresték. Egy hónapos indiai útjuk tapasztalatait foglaltuk össze.

A két fiatal művész képviselte Romániát február 12–20. között az I. International Land Art Symposium elnevezésű programban. Mindketten részt vettek már sokféle kiállításon, művészeti eseményen, több biennálén is szép eredménnyel szerepeltek. És most a nyugat-bengáliai Narrative Movements alkotótáborba is eljutottak egy sikeres pályázat jóvoltából.

Életkép – Szabó Réka alkotása

TÓTH HAJNAL újságíró, szerkesztő (1971, Nagyvárad). Szülővárosában érettségizett, újságírói tanulmányokat folytatót, majd a PKE szociológia szakán diplomázott (2007). Előbb a Bihari Napló riportere, szerkesztője, majd a nagyváradi Reggeli Újság napilap munkatársa. 2014 májusától a Várad folyóirat kulturális rovatának szerkesztője.

Az alkotótábor résztvevőit háromtagú zsűri – Ashraf Elhady (a Land Art Symposium kurátora), Bibek Santra (a program művészeti felelőse) és Goran Mihajlov (a Narrative Movements Alapítvány kulturális tanácsadója) – választotta ki.

Bibek Santra (teljes nevén Bibekananda Santra) neves indiai művész, akinek a szülőfalujában, Khumdarában található az alkotótábor. A világszerte ismert alkotó rokonsága mindmáig ebben a falucskaiban él. Bibek Santra visszaviszi szülőfalujába a nagyvilágban szer-

zett tapasztalatait, és nem melleleg új művészeti mozgalmat szeretne elindítani Indiából, ami túlmutat a posztmodernen. Az foglalkoztatja, mi lehet a posztmodern utáni következő lépés. Törekvéseihez a világ minden országából keres művészeket, fiatal és örökifjú alkotókat – magyarázta Cătălina Moş.

„Mivel már több hasonló természetművészeti alkotótáborban vettem részt, egy egyiptomi képzőművész ismerősöm

Az alkotótábor plakátja a résztvevők portréjával

hívta fel a figyelmemet erre a pályázási lehetőségre. Cătălina régi barátom még az egyetemről, és – bár ő eddig nem foglalkozott természetművészettel – biztattam, hogy pályázzon ő is, hátha sikerül együtt megtennünk ezt az utat. Valami csoda folytán mindkettőnket beválogattak, szerintem nem véletlenül, fantasztikus időt töltöttünk ott, mintha Isten is így akarta volna... A pályázás úgy zajlott, hogy fotókat kaptunk a helyről, és azok alapján a hely szelleméből kiindulva kellett készítsünk egy kész tervet, rajzot, anyagszükséglettel, méretekkel, illetve részletes koncepcióleírással. Ezenkívül a szokásos dokumentumok, önéletrajz, portfólió, hivatalos papírok kellettek még. Ezek alapján válogattak be a nemzetközi csapatba, ahol 36 képzőművész vett részt húsz különböző országból. Nem tudnám megmondani, mi nyerte el a zsűri tetszését, talán az, hogy természetes anyagokból építkeztünk, a helyszínen fellelhető adottságokat kihasználva, és a koncepciónk az életre, az elmúlásra, egyfajta globális folyamatra épült fel” – fogalmazott lapunknak Szabó Réka.

*

A lányok Budapestről indultak útnak, Rómában és Abu-Dzabiban váltottak repülőt, így érkeztek Kalkuttába, ahol négy napot töltöttek a tábor megkezdése előtt. Próbálták kihasználni az ott töltött időt és minden fontos helyet megnézni a városban. „Ez aztán átértelmeződött, mert attól függetlenül, hogy kész tervek-

kel érkeztünk, minden érdekes volt... Már csupán az is, hogy sétálunk az utcán, és hagyjuk, hogy inspiráljon a mindenmásképp-van-világ. Szóval ez nem az a hely, ahová az ember turistaként érkezik meg, és próbálja körbeszaladni a fontos helyeket... Már Kalkuttában találkoztunk néhány képzőművésszel, akik ugyancsak a táborba igyekeztek. Így már ott összekovácsolódott egy kis csapat, innen mentünk tovább együtt vonattal a mintegy 50 kilométerre lévő kisvárosba, Singurba, ahol találkoztunk a többiekkel” – fogalmazott

*A falubeli emberek kedves
rácsodálkozással nézték az
alkotó művészeket*

...És akadt, aki segített is

Réka. A vonatozás is kaland volt, hiszen a szerelvénynek nem volt ajtaja sem például, ám amint ez a lányok által készített fotográfiákon látható: ez mit sem zavarta az utasokat.

Kalkuttában fölfedezték az indiai „Moszkva kávézót”. A The Indian Coffee House nevezetű szórakozóhely ugyanis azt jelenti az ottani értelmiségieknek, mint a nagyváradiaknak a Moszkva, még akkor is, ha egészen más a hangulata.

Kalkuttában csupán egyszer láttak fehér embert, másutt egyáltalán nem találkoztak fehér bőrűekkel. Kicsit furcsa is volt, amikor vidéken kedves csodálkozással bámulták meg őket. Épp választási időszakban érkeztek Indiába, meghökkentő volt számukra, hogy milyen erős ott a kommunista szerveződés. Az is furcsa, ahogyan és amiért az indiaiak szemetnek az utcán. Nem hanyagságból dobálják el a szemetet, hanem azon spirituális megfontolásból, hogy evvel gazdagítják a földet. Egyébként nagyon öntudatosak az indiaiak, jobban, mint sok európai. A buddhizmus és a hinduizmus mellett új vallások is kialakultak, olyanok is, amelyek az említett kettőt ötvözik, vagy e kettőnek és a keresztény vallásnak az elegye.

„Singurban volt a szállásunk a szervezők ismerőseinél. Különböző családoknál voltunk elosztva, nagyon bensőséges volt az ottani életbe való betekintésnek ez a módja. Innen járunk ki minden reggeli után a harminc kilométerre lévő Khumdarába,

a kis faluba. Itt mindenki választott magának egy helyet, ahol elkészítette helyspecifikus munkáját. A helyiekkel ugyan nem tudtunk kommunikálni verbálisan, ők nem tudtak angolul, de lélekben és hangulatban végig együtt voltunk, csak egymás szemébe kellett néznünk, és minden működött. Elképesztően jó embereket ismertünk meg. A »jó«-n nem az ember fizikai vagy szakmai minőségét értem, hanem olyanfajta globális jóságot, lelki nyitottságot, amit eddig sosem tapasztaltam” – mesélt tovább Réka.

Csoportkép a falubeliekkel

*Készül a szürreális
Fa a jövőből*

Jól működött a metakommunikáció, magyarázott mindenki kézzel-lábbal, megértették egymást, hiszen szívvel-lélekkel fogadták őket a falubeliek. A szervezők csak azért bántódtak meg, ha úgy vették észre, hogy valamelyik művész lenézi a szegény sorsú, vályogházakban élő emberek. Ám ilyesmi nemigen történt. Cătălina megjegyezte: olyan tisztelet soha sehol nem kaptak, mint ott, azoktól az emberektől. Kíváncsiak voltak rájuk, a gondolkodásukra.

Az ottani emberek tele vannak élet-erővel. A lányokat az is lenyűgözte, hogy nem láttak elszomorodott, céltalanul bolyongó embereket. Inspiráló figyelni őket. Indiában a réginek, hagyományosnak és a modernnek a kontrasztja is érdekes, például a vályogkonyhóban lakó ember a legújabb okostelefonjával.

*

Az alkotótábor témája a fény-árnyék-tükör volt. A művészek bambuszból, sárból, szalmából, gyapotból formáltak kreációkat. Mindenki két-két alkotást fabrikált. Cătălina egyik munkájának címe: *A Hold fázisai*. Bambuszból köröket formázott. E körök jelentették az égítést – az újholdtól a teleholdig. A holdakat a víztükörön próbálta életre kelteni. Másik alkotásának címe: *Itt nyugszanak félelmeim és nőnek reményeim*. Az élet és a halál motívuma foglalkoztatta, s ezeket zöldellő rizs és kereszt jelképezte. Cătălina mosolyogva mondta, hogy a kacsák félték a kereszttől, és nem dézsmáltak meg a rizset. Emellett készült sárból tapasztott fürdőző bivaly, amelynek füleit eldobott szandálok jelenítették meg. Sárból formált csónak is létrejött.

Réka bambuszból és cérnaszálakból hozott létre alkotást. *Életkép* című munkáját életre keltette a szél és a víz mozgása. Másik kreációja egy képzeletbeli vagy jövőbeli élőlényt formáz meg, ami lehet fa vagy valamilyen állat. *A Fa a jövőből* elnevezésű mű a faluban talált anyagokból született meg.

PKE-s pólókkal Kőrösi Csoma Sándor sírjához is elzarándokolt Cătălina és Réka

A művésztelepen egy magyarországi művésszel, a szentendrei Márkus Péter szobrásszal is megismerkedtek. Márkus már vagy húsz éve rendszeresen jár Indiába. Bibek Santrával is jó barátságban van, közös kiállításuk is volt már. Márkus Péter pátyolgatta a lányokat, kicsit apáskodott is, segítségükre volt mindenben, amiben csak tudott.

A falubeliek körbevették a fiatal művésznőket alkotás közben, s álmélkodva figyelték, mit csinálnak. Eleinte furcsa volt, de aztán hozzászoktak. Cătălina és Réka játszott is a gyermekekkel, mindannyiuk öröme. Amikor Cătălina rizset ültetett, térdig sárban tapicskolva, a falusiak jóízűen kikacagták. Néhány vályogvaskót is kifestettek a táborlakók. Vidám színek és vidám lelkek...

Egyébként is mindenki szeretett mindenkit. Igazi hippivilág volt ez a művésztelep. „Nem lehetsz ott, ha nem tudsz szeretni” – állapította meg Cătălina.

A táborzáró ünnepség is nagyszerű volt. A romániai leányok száriban, pirosra festett talppal vigadtak.

*

„A következő állomásunk Dardzsiling – Kőrösi Csoma Sándor sírjának a meglátogatása. Hálófülkés vonattal utaztunk 600 kilométert. Amikor Dardzsilingben kerestük Kőrösi Csoma sírját, csak annyit tudtunk, hogy a régi temetőben van. Odaérve meglepetéssel tapasztaltuk,

hogy nem kell keressük, hiszen az utcát és a temetőt is róla nevezték el, távolról láttuk a nevét az utca oldalára kiírva, a síremlék pedig egy központi térben helyezkedik el. Miközben ott időztünk, megjelent egy helyi ember, előkapott a táskájából egy székely zászlót, hogy fotózkodjunk ezzel, hiszen ez Csoma nemzetének a zászlója... Érdekes érzés volt. A város egyébként nagyon szép, épületek találhatók feltömrülve a sziklás hegyoldalakon. Itt láttunk először turistákat. A környéken a teraszos földművelés jellemző, meg a teaültetvények. És jóval hidegebb volt, mint Nagyváradon. Az emberek sokszínűek, szó szerint, nagyrészt a nepáli karakterű embertípus található meg ott, de vannak kínai beütésűek és átlagos indiaiak, de az élet mintha nyugatiasabb lenne, mint India addig látott részein. Talán a sok turista miatt” – mesélte tovább Réka barangolásuk történetét.

*Festett motívumokkal
díszített vályogház mellett
a falucskában*

Cätalina is beszélt arról, milyen érzés volt Kőrösi Csoma síremlékénél lenni. „Meditáltam a sírjánál, mert olyan a kilátás, a panoráma a temetőben, hogy elmélkedésre és meditációra ösztönöz. Maga Dardzsiling egyébként kiábrándító volt számomra – ahhoz képest, hogy milyen hírneve van –, de körülötte a természet fenséges. Nagy szerencsére a temető már a városon kívül található, és ott többet látni a hegyekből. Szerintem Dardzsiling nem egy mindennapi turistának való hely, inkább egy hivatásos hegymászó vagy hegysze-

rető ember paradicsoma, mert nem egyszerűen megközelíthető a Himalája, és picit beszorítva érzed magad a hegyek között. A vágyad az lenne, hogy túrázz egy jót, csak mi nem voltunk erre felkészülve.”

Szabó Réka ekként folytatta az élménybeszámolót:

„Dardzsilingből indultunk Szikkimbe. Kisbusszal, összetömörülve, indiai stílusban zötyögtünk a poros utakon hat órán át egy szerpentines hegyi úton Gangtokig, Szikkim fővárosáig. Szikkim India egy külön tartománya Banglades, Bhután, Nepál és Kína között, közigazgatásilag ma is vitatott hely, ezért csak külön engedéllyel léphettünk be a tartományba. Érdekesége, hogy 39 évvel ezelőtt India beolvasztotta, de előtte sokáig különálló királyság volt. Viszont csak tíz éve nyitotta meg kapuit a külföldiek előtt, előtte évszázadokig zárt hely volt. Ezt úgy képzeltük, mint India Svájcát; egy nagyon fejlett kisállam a hegyek között, van ipara, tiszta vize, mezőgazdasága, egyetemei, meg minden. Az emberek jól élnek, látszik, hogy magas az életszínvonal, és nagyon európaias az egész hangulat, a mentalitás, az öltözködés, minden. Az emberek vegyes karakterűek, nepáli,

indiai, kínai. Van egy nagy folyójuk, aminek Tisa a neve, valamint egy híres tó a Himalájában, aminek Changü (Csángónak ejtik) az elnevezése. Ide felvittek autóval. 3753 méteren található, gyönyörű és hideg. Szikkim legmagasabb csúcsa a Kancsendzönga (Eröss Zsolt utolsó célpontja és halálának helye).

Itt négy napot töltöttünk, és innen mentünk át Pellingbe. A kis hegyi város környezetében több buddhista kolostor található. Ezeket látogattuk meg sorra: elképesztően gyönyörűek, békés, nyugodt környezetben található, általában hegyvonulatokon, kisebb hegyek csúcsain. És már távolról hozza a szél a füstölőpálcikák illatát, a csengők hangját, és jelszerűen szolgálnak a szél lebegtette kis

*Itt nyugszanak félelmeim
és nőnek reményeim –
Cătălina egyik munkája
a nyugat-bengáliai
művésztelepen*

színes imazászlócskák, amelyek végigkísérnek egy-egy kolostorhoz felvezető úton...

Pellingből két nap után busszal mentünk Sziliguriba. Ez egy kereskedőváros, egyben közlekedési csomópont is. Innen hálófülkés busszal utaztunk vissza Kalkuttába, majdnem 700 kilométeren keresztül. (A buszjegy kb. 6 euróba került személyenként... Nagyon olcsó minden, 1-2 lejnek megfelelő pénzből meg lehet ebédelni, vagy lehet venni egy ruhát...) No, ilyen busszal sem utaztunk még, élmény volt ez is. Kalkuttába a hazaindulásunk előtti napon érkeztünk. Itt már azok a barátaink fogadtak, akikkel a tábor alatt ismerkedtünk meg. Este együtt mentünk ki a jól összekovácsolódott csapattal egy kiállításra, majd vacsorázni, és a hosszú utazás után úgy örültünk egymásnak, mint gyermekkori barátok. Másnap Kalkuttán, Delhin, Abu-Dzabin, Rómán át érkeztünk Budapestre – az időeltolódással együtt vagy 27 órai utazás után. Budapestről

vonattal érkeztünk Biharkeresztesre, ahol el is aludtunk az állomáson. Cătălina édesanyja jött értünk, és áthozott minket Váradra.”

Szabó Réka és Cătălina Moș március 9-én, hajnalban érkezett meg Váradra, s már aznap délután élménybeszámolót tartottak a Partiumi Keresztény Egyetem új épületének amfiteátrumában (az univerzitás is támogatta a fiatal művésznők, egykori diákjaik indiai útját). A vetített képes előadás friss, spontán és hangulatos volt. A fényképeket sem volt idejük kiválogatni, a megannyi élmény sem ülepedett még le. Az esemény után Indiából hozott cigarettá-

*Réka és Cătălina a vidám
kis társasággal*

val és teával kínálták a rendezvény résztvevőit. Réka nemsokára utazott is tovább, haza, Csíkszeredába.

A lányok örömmel újságolták el, hogy a csapatból néhány embert még az idén visszahívnak. Cătălina és Réka is benne maradt a projektben, a csoportban. Réka hozzáfűzte: „Fantasztikus érzés, hogy a nagy idegenségben valami teljesen természetes módon sikerült ezt elérni... Indiában annyi inger, impulzus, hatás éri az embert, hogy senkinek sincs ideje vagy energiája másnak mutatni magát, mint aki... És ez valami elképesztően természetes és spontán módon jön felszínre. Ennek a természetes hozzáállásnak tudom be azt, hogy sikerrel jártunk.”

Tehát már idén ősszel visszatérnek, és várnak rájuk az újabb indiai élmények. Cătălina elmondta: még nem tudják, mi lesz az alkotótábor következő témája. Egyelőre annyit tudnak, hogy bővítik a képzőművészeti médiumokat, mégpedig tizenkettőre. Nemcsak land arttal lehet majd foglalkozni, hanem még tizenegy más ágazatban alkothatnak a résztvevők.

És hogy miként készülnek föl a következő útra a mostani tapasztalatok alapján? Elsősorban kevesebb dolgot visznek magukkal, mert ott kevesebb dologgal is megvan az ember, mint Európában. Cătălina hangsúlyozta: „Nem kell felkészülni. Egyszerűen csak visszavágyom. Nem érzem úgy, hogy valami különlegeset kellene tennem. Meg kell tanulni ott lenni.”